

Wzmacniacz do aktywnej kolumny głośnikowej

Do czego to służy?

Nie tak dawno, w artykule opisującym budowę wzmacniacza do „kina domowego”, pozwoliłem sobie wyrazić opinię, że budowa kolumny głośnikowych w warunkach amatorskich jest przedsięwzięciem skazanym z góry na niepowodzenie. Rzeczywiście, takie jest moje zdanie, ale ... nie zgadzam się z nim! A właściwie w dalszym ciągu utrzymuję, że budowa klasycznego zespołu głośnikowego, wyposażonego w biernie filtry kierujące dźwięki o właściwych częstotliwościach do odpowiednich głośników jest dla nas zbyt trudna. Wykonanie w warunkach amatorskich dławików o odpowiednich, bardzo wysokich parametrach jest z pewnością mało realne. Zdobywanie kondensatorów bipolarnych o dużych pojemnościach także nie należy do łatwych zadań, a i obliczenie parametrów zwrotnicy może niejednego amatora (zawodowca też!) przyprawić o ból głowy. Co zatem należy zrobić, jeżeli jakieś zadanie jest niewykonalne? To proste, należy „obejść bokiem” trudności i zastosować równoważne rozwiązanie alternatywne. Takim rozwiązaniem jest zbudowanie głośnikowej zwrotnicy aktywnej, a właściwie całego zespołu wzmacniaczy zasilających głośnik nisko-, średnio- i wysokotonowy w kolumnie. Wykonanie takiego układu nie przekracza z pewnością możliwości nawet niezbyt zaawansowanego konstruktora. Nie bez znaczenia jest też

fakt, że koszt elementów potrzebnych do budowy zwrotnicy aktywnej jest nieporównywalnie niższy, niż koszt zakupu odpowiedniej jakości kondensatorów i dławików niezbędnych do wykonania biernej zwrotnicy głośnikowej. Ponadto w porównaniu ze zwrotnicami biernymi filtry aktywne mają jeszcze inne zalety, jak na przykład pomijalnie małe straty mocy i brak jakichkolwiek problemów z przesunięciem fazowym sygnału. W przypadku wymiany głośnika na inny, dopasowanie charakterystyki filtra do parametrów głośnika sprowadza się zwykle do wymiany kilku kondensatorów, a nie przewijania dławików lub wymiany kosztownych kondensatorów bipolarnych.

Do rozpoczęcia prac nad budową aktywnej kolumny głośnikowej skłoniła mnie przede wszystkim lektura ... katalogu firmy SGS-THOMPSON. Potrzebowałem uzyskać jakieś dane na temat popularnej końcówki mocy typu TDA2030 i po uzyskaniu potrzebnych informacji zacząłem dalej przeglądać katalog. Zaowocowało to natknięciem się na bardzo ciekawą aplikację, firmowaną przez SGS. Był nią kompletny wzmacniacz do kolumny aktywnej, zrealizowany z wykorzystaniem trzech scalonych wzmacniaczy mocy typu TDA2030, a więc elementów bardzo tanich i łatwych do zdobycia. Prostota tego wyjątkowo ciekawego układu tak mnie urzekła, że prawie natychmiast zaprojektowałem płytkę ob-

wodu drukowanego i po zmontowaniu układu przystąpiłem do jego testowania. Wyniki testów okazały się na tyle obiecujące, że postanowiłem nie zwlekając przekazać opis wykonanego wzmacniacza moim Czytelnikom.

Jednak wzmacniacze i zwrotnica aktywna to nie wszystko, co jest potrzebne do wykonania kolumny głośnikowej. Potrzebna jest także solidnie wykonana obudowa o odpowiednich parametrach, której zaprojektowanie i wykonanie nie jest bynajmniej sprawą prostą. I tu także pomogła mi lektura ciekawego miesięcznika jakim jest Elektor Elektronik. W jednym z ostatnich numerów polskiej edycji tego pisma znalazłem nie tylko opis ciekawej kolumny głośnikowej, nadającej się do budowy w warunkach amatorskich. Zamieszczono tam także opisy kilku kolumn produkcji renomowanych firm, z których przynajmniej dwie nadają się do amatorskiej realizacji.

Mamy więc wszystko, czego potrzebowaliśmy. Zapoznam Was za chwilę z konstrukcją trójpasemowego wzmacniacza do kolumny aktywnej i podam podstawowe dane dotyczące współpracującej z naszym urządzeniem kolumny głośnikowej. Natomiast w sprawie szczegółów wykonania obudowy kolumny i doboru głośników odsyłam Was do lektury numeru 1/98 Elektora Elektronika (dostępny jako egzemplarz archiwalny w ofercie AVT).

Zanim jednak przejdziemy do opisu proponowanej konstrukcji, zapoznajmy się z jej podstawowymi parametrami technicznymi.

Maksymalna moc kanału niskotonowego: 40W/4Ω (moc muzyczna)

Maksymalna moc kanału średnionowego: 25W/4Ω (moc muzyczna)

Maksymalna moc kanału wysokotonowego : 15W/4Ω (moc muzyczna)

Częstotliwości podziału: 300Hz i 3kHz

Zniekształcenia nieliniowe dla wszystkich kanałów: 0,06% przy 2/3 maksymalnej mocy wyjściowej
Napięcie zasilania: 36VDC

Jak więc widzicie, maksymalna sumaryczna moc wyjściowa naszej kolumny nie może przekroczyć 80W. W warunkach domowych moc taka jest jednak całkowicie wystarczająca, nawet po uwzględnieniu koniecznej „rezerwy mocy” wzmacniaczy. Kolumna taka, a właściwie dwie kolumny nada-

Wykaz elementów

Kondensatory

C1, C2, C8, C11, C23	.....	220nF
C3	.....	2200μF/40
C4, C9, C13, C20	.....	100μF/25
C5	.....	18nF
C6	.....	33nF
C7	.....	1μF/25V
C10	.....	220μF/25
C12	.....	47μF/25
C14	.....	1,8nF
C15, C18, C19	.....	3,3nF
C17, C16	.....	100nF
C22, C21	.....	4700μF/50

Rezystory

R1, R2	.....	1,5/5W
R3, R10, R12	.....	1/0,5W
R4, R17	.....	3,3kΩ
R5, R16, R19	.....	100/0,5W
R6, R7, R9, R14, R15, R21, R22, R23	.....	22kΩ
R8	.....	680Ω
R11, R13	.....	2,2kΩ
R18	.....	6,8kΩ
R20	.....	12kΩ

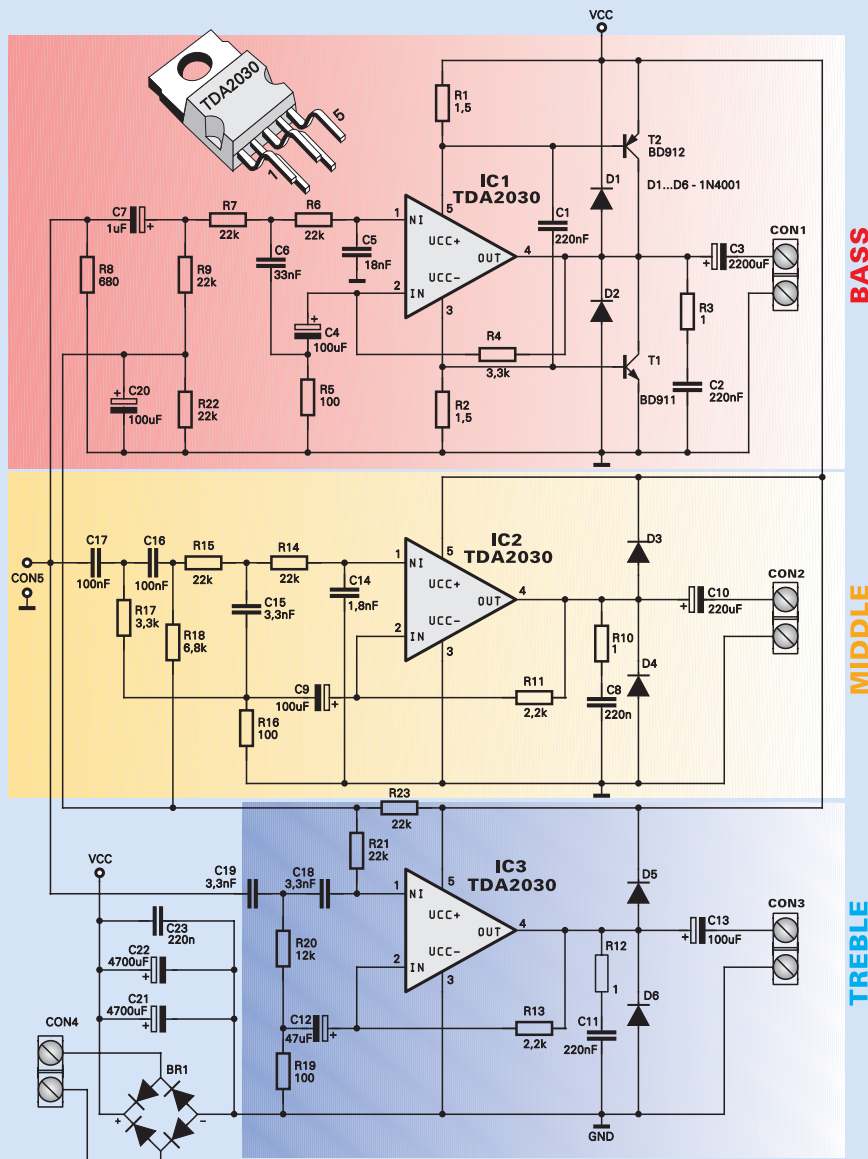
Półprzewodniki

BR1 mostek prostowniczy 3A		
D1, D2, D3, D4, D5, D6	.....	1N4001
IC1, IC2, IC3	.....	TDA2030
T1	.....	BD911
T2	.....	BD912

Pozostałe

CON1, CON2, CON3, CON4, CON5	.....	ARK2*
5 podkładek izolacyjnych mikowych lub silikonowych		
5 tulejek izolacyjnych		
CON1, CON2 i CON3 nie wchodzi w skład kitu		

Komplet podzespołów z płytką jest dostępny w sieci handlowej AVT jako kit szkolny AVT - 2360

Rys. 1 Schemat elektryczny

ją się znakomicie do zastosowania jako główne zestawy głośnikowe podczas realizacji kina domowego, a także mogą być doskonałym elementem wykonawczym typowego zestawu HiFi stereo.

Jak to działa?

Na rysunku 1 został przedstawiony schemat elektryczny trzech wzmacniaczy zasilających kolumnę głośnikową wraz z niezbędnymi do ich prawidłowego działania filtrami. Mam nadzieję, że podzielicie moją opinię na temat prostoty i elegancji tego rozwiązania (mogę tak twierdzić, ponieważ nie jestem jego autorem). Głównymi elementami układu są trzy układy scalone typu TDA2030, pełniące jednocześnie funkcje wzmacniaczy mocy i elementów filtrów aktywnych rozdzielających pasmo akustyczne na trzy podzakresy. Przyjrzyjmy się więc bliżej „bohaterowi dnia”, nieco już leciwemu układowi TDA2030.

Podstawowe parametry elektryczne układu TDA2030

Napięcie zasilania: +/-6V ... +/-22V

Prąd spoczynkowy: 50 ...80mA

Moc wyjściowa przy obciążeniu 4Ω, 2x19V: 18W

Moc wyjściowa przy obciążeniu 8Ω, 2x19V: 12W

Pasma przenoszenia: 10Hz ... 100kHz

Zniekształcenia harmoniczne przy ±0,1 ... 10W/4Ω: 0,03%

Zabezpieczenia: przeciwzwarciowe i przed przeciążeniem termicznym

Obudowa: Pentawatt5

W naszym układzie trzy TDA2030 zostały wykorzystane nie tylko jako końcówki mocy, ale także jako aktywne elementy trzech filtrów: dolnoprzepustowego, środkowoprzepustowego i górno przepustowego. Wzmacniacz IC1 pracuje w układzie wzmacniania tonów niskich, przenosząc dźwięki o częstotliwości mniejszej od 300Hz. W tym

pasmie akustycznym przenoszone są największe moce i dlatego wzmacniacz ten został wyposażony w „dopalacz” zbudowany na tranzystorach T1 i T2. Wzmacniacz IC2 wraz z układem podwójnego filtra o charakterystyce środkowoprzepustowej odpowiedzialny jest za przekazanie do głośnika dźwięków o pośrednich częstotliwościach, od 300Hz do 3kHz. Wzmacniacz IC3 jest najmniej obciążonym fragmentem układu, ponieważ przenosi jedynie najwyższą część pasma akustycznego, powyżej 3kHz.

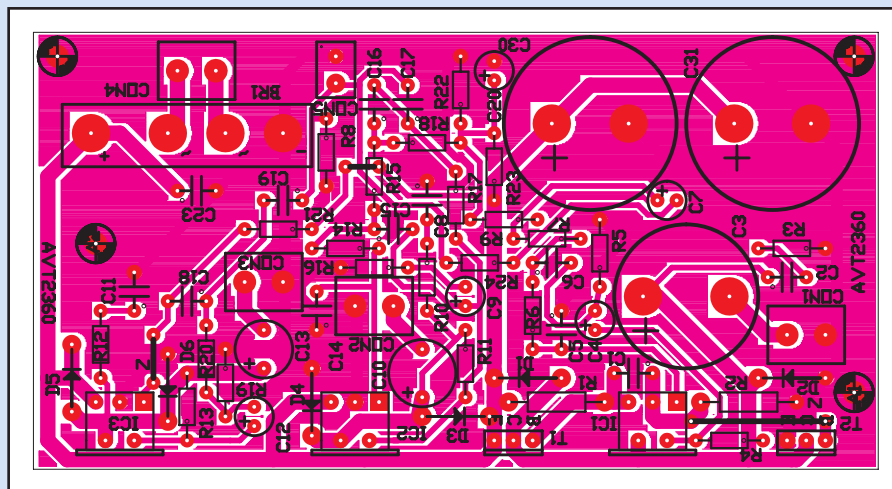
Zastosowane w układzie filtry są filtrami Butterwortha drugiego rzędu. To co napisałem o częstotliwościach podziału pasma akustycznego nie oznacza, że podział ten dokonywany jest idealnie równo, jakby „ciągnięciem nożem”. W rzeczywistości pasma akustyczne zachodzą lekko na siebie, co umożliwia uzyskanie doskonałych efektów akustycznych.

Układ zasilany jest z wewnętrznego zasilacza zbudowanego z wykorzystaniem prostownika pełnookresowego BR1. Wyprostowane napięcie wygładzane jest za pomocą kondensatorów C21 i C22. Do wejścia CON4 należy dołączyć transformator sieciowy o napięciu na uzwojeniu wtórnym wynoszącym 24V. Uzyskamy w ten sposób napięcie stałe o wartości ok. 36V, bezpieczne dla układów i umożliwiające uzyskanie pełnej mocy wyjściowej.

Montaż i uruchomienie

Na rysunku 2 została pokazana mozaika ścieżek płytki obwodu drukowanego, wykonanego na laminacie jednostronnym, oraz rozmieszczenie na niej elementów. Montaż wszystkich elementów z wyjątkiem układów scalonych i tranzystorów wykonujemy w typowy sposób, rozpoczynając od wlutowania w płytkę dwóch zworek, rezystorów, a kończąc na elementach o średnich gabarytach. Celowo napisałem, że pierwszą fazę montażu musimy zakończyć na wlutowaniu elementów o średnich wymiarach, ponieważ z montażem dużych kondensatorów elektrolitycznych musimy chwilę zaczekać.

Po wlutowaniu w płytkę wyżej wymienionych elementów przystępujemy do zmontowania w jedną całość płytki z elementami i radiatora. Po dokładnym zaznaczeniu otworów w radiatorze, wiercimy je wiertłem o średnicy 3mm. Następnie lekko przykręcamy układy scalone do radiatora, nie zapominając o obowiązkowym zastosowaniu podkładek i tulejek izolacyjnych. Niezastosowanie tych elementów prowadzi do powstania totalnej katastrofy, czyli zwarcia w układzie, które zakończyłoby się uszkodzeniem co najmniej kilku elementów. Nie zapominamy także o zastosowaniu pasty silikonowej zmniejszającej opory termiczne na

styku elementu półprzewodnikowego z radiatorem.

Po prowizorycznym przykręceniu tranzystorów i układów scalonych do radiatora wkładamy ich końcówki lutownicze we właściwe otwory w płytce drukowanej i po dokładnym wyrównaniu radiatora względem płytki (konieczne jest zachowanie kąta prostego pomiędzy tymi elementami), lutujemy. Kolejną czynnością będzie mocne dokręcenie elementów półprzewodnikowych do radiatora, a następnie wlutowanie w płytkę dużych kondensatorów elektrolitycznych.

Mam nadzieję, że wykonane przez Was układy odziedziczą cechy prototypu i „odpalą” od razu, bez jakiegokolwiek regulacji i poprawek. Zawsze jednak powtarzam, że tylko ten się nigdy nie myli, kto nic nie robi. W pośpiechu spowodowanym chęcią jak najszybszego usłyszenia efektów swojej pracy łatwo o pomyłkę i dlatego też polecałbym użyć z pierwszym razem zasilacza z ograniczeniem prądowym lub ograniczyć prąd pobierany z zasilacza wbudowanego w układ. Możemy to uczynić włączając w szereg z wtórnym uzwojeniem transformatora sieciowego rezystor 100 ... 200Ω/10W. Przy takim zasilaniu sprawdzamy, czy napięcie na wyjściach głośnikowych jest dokładnie równe połowie napięcia zasilania.

Następnie podłączamy głośniki i wysterowujemy wzmacniacz słabym sygnałem sprawdzamy obecność dźwięku w głośnikach. Jeżeli te próby wypadną pomyślnie, to możemy już bezpośrednio dołączyć do układu transformator sieciowy o napięciu na uzwojeniu

Rys. 2 Schemat montażowy

wtórnym wynoszącym 24VAC i mocy min. 100W.

Otwarta pozostaje jeszcze sprawa wykonania kolumn głośnikowych, z którymi nasze wzmacniacze będą współpracować. W EdW nie zajmujemy się opisywaniem prac mechanicznych lub stolarskich i dlatego też odsyłam Was do lektury wspomnianego wyżej artykułu w Elektorze Elektroniku. Szczególnie polecałbym Wam wykonanie „naściennego zespołu głośnikowego” opisanego w tym numerze EE. Znajdziecie tam też szczegółowy opis budowy kolumny głośnikowej TOLO-MEO produkcji znanej niemieckiej firmy IT. Kolumna ta wyjątkowo dobrze nadaje się do odtworzenia w warunkach amatorskich, a zamieszczone w artykule szczegółowe rysunki techniczne pozwolą na samodzielne wykonanie odpowiednio zwymiarowanych kształtek lub zlecenie tych prac do wykonania zakładowi usługowemu. Opisy budowy kolumn zamieszczone były także w Elektronice Praktycznej oraz w wielu innych pismach dla elektroników.

Zbigniew Raabe